

ЛАТКОВСЬКИЙ П. П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та фінансового права
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 341.1/8:347.73:336

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.32>

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

Ефективний розвиток держави неможливий без врахування досвіду провідних країн світу. Нові реалії вимагають досягнення темпів зростання, необхідних для відновлення та перебудування економіки таким чином, щоб її рушійною силою став динамічний, конкурентоспроможний як державний, так і приватний сектор, з орієнтацією на ЄС, враховуючи гостру потребу у фінансуванні державного бюджету та співпрацю з міжнародними партнерами.

Незважаючи на всі виклики, пов'язані з глобалізацією та розвитком міжнародної фінансової системи, вона залишається одним із ключових інструментів, забезпечуючи міжнародну економічну інтеграцію. Її розвиток має бути спрямований на сталий розвиток економіки, покращення життя людей та захист навколишнього середовища. В умовах війни, яка ведеться з метою знищення українського народу, це вимагає подальшого зміцнення співробітництва між державами, підтримки боротьби України за свободу проти російської агресії та зміцнення довгострокової самооборони України та Європи.

Важливим завданням міжнародної фінансової системи є забезпечення фінансової стабільності. Стабільність фінансової системи має важливе значення для захисту від потенційних криз та забезпечення економічного зростання. Для досягнення цієї мети міжнародна фінансова система повинна мати адекватні та ефективні інструменти регулювання та моніторингу, щоб запобігти виникненню криз та реагувати на них у разі потреби.

4 листопада 2022 року прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843», в якому наголошено на застосуванні заходів впливу, якщо оприлюднена інформація може загрожувати стабільності фінансової системи.

Ключові слова: міжнародна фінансова система, світова фінансова система, фінансова система, міжнародні фінанси, міжнародні фінансові відносини, фінансова стабільність, міжнародне право.

Latkovskiy P. P. International financial system: concept and structure

Effective development of the state is impossible without taking into account the experience of the leading countries of the world. The new realities require achieving the growth rates necessary for the recovery and reconstruction of the economy in such a way that its driving force becomes a dynamic, competitive, both public and private sector, with an orientation towards the EU, taking into account the urgent need for financing the state budget and cooperation with international partners.

Despite all the challenges associated with globalization and the development

of the international financial system, it remains one of the key tools ensuring international economic integration. Its development should be aimed at sustainable development of the economy, improvement of people's lives and protection of the environment. In the conditions of the war, which is being waged to destroy the Ukrainian people, this requires further strengthening of cooperation between states, support of Ukraine's struggle for freedom against Russian aggression, and strengthening of long-term self-defence of Ukraine and Europe.

Ensuring financial stability is an important task of the international financial system. The stability of the financial system is important to protect against potential crises and ensure economic growth. To achieve this goal, the international financial system must have adequate and effective regulatory and monitoring tools to prevent and respond to crises when necessary.

On November 4, 2022, the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Protection of the Financial System of Ukraine from the Actions of a State Carrying Out Armed Aggression Against Ukraine and the Adaptation of Ukrainian Legislation to Certain Standards of the Financial Action Task Force Against Money Laundering (FATF)" was adopted and the requirements of the EU Directive 2018/843", which emphasizes the application of influence measures if the disclosed information may threaten the stability of the financial system.

Key words: *international financial system, world financial system, financial system, international finance, international financial relations, financial stability, international law.*

Постановка завдання. Спостерігаючи вплив процесів глобалізації на світове фінансове середовище, можна сказати, що для розуміння сутності міжнародних фінансів, правильної побудови міжнародної фінансової політики, актуальним питанням стає дослідження міжнародної фінансової системи для вдосконалення та відновлення національної фінансової системи особливо у період повоєнної відбудови, адже це є надзвичайно важливим завданням, реалізація якого залежить від міжнародної фінансової політики.

Результати дослідження. Для залучення іноземного капіталу, Україна має вживати заходи в сфері інвестиційного клімату, верховенства права та правосуддя. З метою залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже створено унікальну електронну платформу *Advantage Ukraine*, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях економіки [1]. Кожен потенційний інвестор, зареєструвавшись на платформі, має можливість отримати вичерпну інформацію про можливості інвестування, конкретні проекти та вигоди, які матиме від вкладання в економіку України.

Україна прагне залучити інвестиції у свою економіку ще до закінчення війни. Для цього країні необхідно запровадити комплексне страхування воєнних ризиків як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців. А також створити фонди рефінансування та пере-страхування з пільговими зобов'язаннями щодо покриття ризиків страховиків для максимальної доступності страхових продуктів. Це складний процес, який вимагає участі всіх зацікавлених сторін, включаючи країни G7 та керівні органи ЄС [2].

Значну роль в залученні інвестицій відіграють міжнародні фінансові системи, особливо сьгодні, коли постала проблема ефективного здійснення та координування фінансової та економічної політики для забезпечення безпеки кордонів. Тож важливими питаннями постає дослідження міжнародної фінансової системи, міжнародних фінансів, міжнародних фінансових відносин з метою вдосконалення національної фінансової системи та розроблення напрямків фінансової стабілізації держави.

Міжнародні фінанси є системою складних за своєю структурою відносин, які пов'язані з міжнародним рухом грошових коштів, що включають їх формування, використання і розподіл (перерозподіл) міжнародними інститутами та організаціями. Виступаючи історичною категорією, яка постійно розвивається, набуваючи складної форми, розвиток

міжнародних фінансів зумовлений глобалізацією економічних зв'язків та посиленням інтеграційних процесів у різних сферах, включаючи фінансову, економічну і політичну сфери. Міжнародні фінанси науковцями визначаються як фонди фінансових ресурсів, створення і використання яких здійснюється на світовому або міжнародному рівнях для задоволення суспільних потреб, які мають міжнародне значення.

Водночас варто зауважити, міжнародні фінанси тісно пов'язані з розвитком міжнародної фінансової системи, яка є формою організації та контролю валютних потоків і закріплена нормами міжнародного права, угодами на рівні міжнародних та регіональних організацій та національним законодавством країн-учасниць. Стабільність та ефективність функціонування міжнародної фінансової системи залежать від відповідності її принципів світовій економічній структурі, інтересів провідних країн та загальної політичної ситуації. [3, с. 9]

Досить часто спостерігаються розбіжності в тлумаченні понять «міжнародна фінансова система», «світова фінансова система», «глобальна фінансова система». Автори часто їх ототожнюють, по-різному тлумачиться і поняття міжнародних фінансів, і міжнародних фінансових відносин.

Відмітимо, адже віддавна відомо, що слово має особливу магічну силу, воно може впливати на наші думки і навіть на доквілля. Думка – це можливість, а слово – це дія. Можливість породжує дію. Думка через слово, як носій інформації, породжує дію, матеріалізується у світі. Думка матеріалізується через слово.

Відомий давньоримський політичний діяч та філософ, який був одним із зачинателів римської розповідної прози Марк Тулій Цицерон писав: «Світовий організм є нерозривне ціле» (*Mundi corpus apte cohaeret*). [4]. Прояв цього висловлювання є особливо очевидним в міжнародній фінансовій системі.

Динамічний розвиток будь якої держави неможливий без урахування світового досвіду провідних зарубіжних країн. Сучасний етап характеризується впровадженням нових інформаційних технологій у всіх сферах життя суспільства, у тому числі і в міжнародній фінансовій системі. Новою реальністю стає Інтернет-банкінг [5] та цифрові платежі [6; 7]

Прогрес не стоїть на місці, у світі починають з'являтися та впроваджуватись принципово нові технології, такі як штучний інтелект та хмарні сервіси, які базуються на технології хмарних обчислень (*cloud computing*). Окремо варто відзначити появу комплексних технологічних платформ, які в майбутньому можуть кардинально змінити фінансове середовище. Нові технології, зі значними капітальними вкладеннями, впроваджуються і на міжнародних фінансових ринках.

Нині цифрові технології є головними двигунами зростання та технологічного розвитку світової економіки. Сприяючи підвищенню конкурентоспроможності різних секторів світової економіки, створенню нових можливостей для бізнесу в системі підключення до цифрових глобальних мереж, впровадження цифрових технологій прискорює виведенню нових цифрових товарів на світовий ринок. Процес цифровізації не відбувається одночасно в різних країнах світу, у зв'язку з чим спостерігається певний розрив у ступені цифровізації національних економік, що породжує цифрову нерівність і, як наслідок, посилення залежності будь-якої країни від розвинених країн. Правові норми, закріплені у законодавстві, фінансова політика, що проводиться в країні у сфері міжнародних фінансів, досягнутий рівень економічного розвитку, впровадження нових інформаційних технологій та багато інших факторів відіграють істотну роль у процесі цифрової трансформації економіки тієї чи іншої країни.

Досліджуючи міжнародне право, О. Мережко стверджує, що правовій науці бракує наукового визначення міжнародного права, яке могло б відрізнити його від інших видів правових і нормативних явищ. Олександр Мережко, який є одним серед вітчизняних дослідників наукового доробку Л.Й. Петражицького, стверджує, що таке визначення можна сформулювати на основі теорії права Л.Й. Петражицького, який розглядає право як психологічний феномен [8].

Взагалі говорячи про міжнародні фінансові відносини і безпосередньо про світову фінансову систему, що функціонує у світовому господарстві, в науковій літературі

звертається увага вченими на її складові. Залежно від рівня взаємодії суб'єктів фінансову систему поділяють на: національну, регіональну, міжнародну, транскордонну та глобальну, або світову.

Розглядаючи стабільність міжнародних фінансових відносин, вчені визначають основні передумови, на яких вони ґрунтуються. По-перше, необхідність чіткої системи трансформації (обміну) валют. Будь-який суб'єкт, якому потрібна відповідна валюта для міжнародних розрахунків, повинен мати можливість її придбати. Як зазначає В.М. Опарін, держава може у певний спосіб регулювати й обмежувати цей процес, але головне, щоб це не впливало негативно на стан міжнародних фінансових відносин. По-друге, важливо забезпечити реальність обмінного курсу, тобто в процесі трансформації грошовий потік не повинен ні збільшитись, ні зменшитись в обсягах. Міжнародні фінансові відносини загалом і міжнародна торгівля, зокрема, можуть успішно розвиватись тільки на засадах еквівалентності обміну, що, у свою чергу, можливо лише на основі реального курсу валют. Як вказує науковець, основою забезпечення сталого розвитку світової економіки, міжнародної торгівлі і міжнародних фінансових відносин є надійний механізм курсоутворення, що дає змогу достовірно визначати валютні курси, які максимально наближені до реального співвідношення купівельної спроможності валют різних країн світу [9].

Світову фінансову систему досліджують за допомогою системного підходу: 1) розглядаючи світову фінансову систему через призму світових фінансових відносин; 2) ототожнюючи поняття світової фінансової та світової валютної системи як економічні відносини, пов'язані з функціонуванням світових грошей, які обслуговують різні види господарських зв'язків між країнами; 3) визначаючи світову фінансову систему шляхом її структуризації через призму інститутів, які беруть участь у переміщенні світових фінансових ресурсів. Світову фінансову систему визначають як цілісне утворення, яке складається з окремих елементів, взаємопов'язаних між собою, що охоплює усю сукупність міжнародних фінансових відносин [10, с. 10-11].

Інші автори стверджують, що світову фінансову систему створює сукупність фінансових ринків та фінансових інститутів (установ), що функціонують у правовому й податковому середовищі міжнародного бізнесу, відносячи до них міжнародні фінансові ринки; банки, корпорації; міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації; спеціалізовані фінансово-кредитні інститути (портфельні інвестори: страхові пенсійні фонди); віртуальний фінансовий сектор (інтернет-банки, інтернет-валюта); міжнародні фондові та товарні біржи [11].

Досліджуючи проблеми стану світової фінансової системи та її вплив на фінансово-економічний розвиток України, Т.О. Голоядова провела аналіз глобальних фінансово-економічних проблем розвитку держав світу і особливо світової кризи 2008-2009 рр. та відмітила, що сучасний розвиток фінансового сектору України, як і інших держав світу, відбувається на тлі масштабних трансформацій міжнародних фінансів, які розгортаються здебільшого навколо бюджетно-боргових проблем багатьох країн в умовах накопичених глобальних макроекономічних і макрофінансових дисбалансів [12].

Світова фінансова система – це, по суті, система взаєморозрахунків як усередині держави, так і між різними державами. Це ринок, де продаються, купуються, беруть у борг усілякі товари та послуги у глобальному масштабі. Світова фінансова система – це економічні відносини, пов'язані з функціонуванням світових грошей, що обслуговують різні види взаємозв'язків між країнами (зовнішня торгівля, вивезення капіталу, інвестування, надання позик та субсидій ін.).

Вчені-економісти зазначають, що світова фінансова система функціонує як сукупність міжнародних валютних, кредитних і розрахункових відносин, пов'язаних між собою за допомогою взаємодії світових фінансових ринків, міжнародних фінансових інститутів, взаємозалежних між собою в певному порядку через світові фінансові потоки. Слід погодитися з тим, що світова фінансова система знаходиться у постійній динаміці, її розвиток не стоїть на місці [13, с. 16].

Усі складові світової фінансової системи багатогранні і взаємопов'язані між собою, отже, для її гармонійного та ефективного функціонування в умовах глобалізації необхідною умовою є злагоджена робота всіх її структурних елементів.

Стосовно визначення глобальної фінансової системи (Світова фінансова система, Global financial system, GFS), то її, як правило, розглядають як фінансову систему, що складається з інститутів і регуляторів, які діють на міжнародному рівні, на відміну від тих, які діють на національному або регіональному рівні. Основними учасниками глобальної фінансової системи є міжнародні інститути, такі як Міжнародний валютний фонд і Банк міжнародних розрахунків, національні агентства і відомства, наприклад, центральні банки і міністерства фінансів, приватні установи, що діють у глобальному масштабі, наприклад, банки і хедж-фонди.

Слід відмітити, що категорії «світова фінансова система» та «глобальна фінансова система», увійшовши в науковий обіг, так і не знайшли закріплення на законодавчому рівні.

Більшість науковців за територіальною ознакою фінансові системи поділяють на види: світова, регіональна, національна. В монографії, присвяченій теоретичним засадам та особливостям сучасного розвитку міжнародного фінансового правопорядку в умовах фінансової глобалізації, О.Р. Войцеховська зазначає, що фінансова система являє собою сукупність міжнародних фінансових ринків і транскордонних фінансових потоків грошового капіталу, які опосередковуються фінансовими правовідносинами між різними суб'єктами, що регулюються правовими фінансовими нормами різних систем права – міжнародної та національної.

Окрім цього, варто наголосити, що міжнародну фінансову систему визначають як форму організації та регулювання валютних потоків, закріплену нормами міжнародного права, міжнародними та регіональними угодами, національними законодавствами країн – учасниць міжнародної фінансової системи [3, с. 9]; як систему, яка включає всі фінансові відносини між різними країнами і учасниками міжнародних фінансових ринків; як складову частину та одну з найскладніших сфер світового господарства. У ній зосереджені проблеми світової та національних економік, розвиток яких історично йде паралельно та має тісний взаємозв'язок, тим більше за сьогоденних темпів глобалізації. Міжнародні зв'язки немислимі без налагодженої системи фінансових відносин. Розвиток та стабільне функціонування міжнародної фінансової системи обумовлені зростанням продуктивних сил, створенням світового ринку, поглибленням міжнародного поділу праці, формуванням світової системи господарства, інтернаціоналізацією господарських зв'язків.

Незважаючи на те, що на організацію фінансових систем зарубіжних країн з розвитком ринковою економікою впливають національні, регіональні та глобальні особливості, у світовій практиці виділяють три типи соціально-економічних моделей: американську, західноєвропейську та японську [14, с. 56; 10, с. 12-13].

В цілому, міжнародна фінансова система продовжує розвиватися і адаптуватися до умов глобалізації, що змінюються, до тих змін, що відбуваються у суспільстві. Разом із тим, подальше посилення співробітництва між державами та міжнародними організаціями дозволить забезпечити більш справедливу та ефективну міжнародну фінансову систему, здатну забезпечити стійке економічне зростання та захист інтересів усіх учасників такого процесу.

Висновки. Проведене дослідження дає можливість сформулювати наступні визначення. Міжнародна фінансова система – це система, яка включає в себе взаємодію між фінансовими ринками, інституціями та учасниками різних країн. Міжнародна фінансова система зазвичай розглядається на рівні країн і їхніх економічних відносин та включає в себе такі терміни, як міжнародна торгівля, обмін валютами, іноземні інвестиції та інші міжнародні фінансові операції. Світова фінансова система – певна сукупність національних фінансових систем, яка розкриває широкий та комплексний рівень фінансової інтеграції між країнами та ринками, де кожна країна розробляє та реалізує фінансову політику на основі принципів і механізмів ринкового (позаринкового) розподілу й перерозподілу світових фінансових ресурсів. Глобальна фінансова система включає в себе фінансові відносини

і фінансово-правову взаємодію не тільки між країнами, але й інтеграцію та взаємозалежність в світовому фінансовому просторі, включаючи всі національні, регіональні, місцеві фінансові системи та їх взаємодію. Цей термін може враховувати вплив глобальних факторів, таких як технологічний прогрес, глобальні фінансові кризи, кліматичні зміни, які впливають на фінансову стабільність та економічний розвиток всіх країн світу.

Список використаних джерел:

1. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. Міністерство економіки України. 03.01.2024. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang>
2. Свиріденко Ю. Для залучення інвестицій потрібні механізми страхування воєнних ризиків. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3674092-dla-zalucenna-investicij-potribni-mehanizmi-strahuvanna-voennih-rizikiv-sviridenko.html>
3. Міжнародна фінансова система : підручник / Н.В. Касьянова, В.М. Кочетков та ін. // За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Кочеткова. Київ : Видавництво Ліра-к, 2023. 270 с.
4. Мудрість тисячоліть. Притчі та афоризми / уклад. Л. В. Лапшина. Х. : Віват, 2019. 320 с. (Серія «Одвічні істини»)
5. Латковська Т.А., Марущак А.В., Олексій У.О. Правові та теоретичні проблеми визначення Інтернет-банкінгу в Україні. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2021. № 1 (36). С. 27-34.
6. Латковський П.П. Сучасний погляд на принципи цифрової трансформації податкової системи. *Наукові праці НУ «ОЮА»*. 2023. № 32. С. 73-84.
7. Латковський П.П. Ефективність платіжних систем як запорука стабільного функціонування фінансової системи. *Наше право*. 2023. № 3. С. 151-156.
8. Leon Petrażycki. Law, Emotions, Society. (Oleksandr Merezhko. Petrażycki's Theoretical Contributions to International Law.). 2022. С. 209-229.
9. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. К.: КНЕУ, 2002. 240 с. <https://buklib.net/books/21884/>
10. Світова фінансова система: навч. посіб. / уклад.: О.М. Грубляк, Е.О. Юрій. Чернівці. Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2023. 217 с.
11. Міжнародна економіка. https://pidru4niki.com/15590427/ekonomika/mizhnarodna_makroekonomika.
12. Голоядова Т.О. Проблеми сучасного стану світової фінансової системи та її вплив на фінансово-економічний розвиток України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 68-70.
13. Селіверстова Л.С. Особливості функціонування фінансових систем у зарубіжних країнах. *Економіка та держава*. № 3. 2018. С. 14-16.
14. Селіверстова Л.С. Фінанси корпорацій: монографія. К.: КНТЕУ, 2013. 320 с.

